

§ 77 Valfrågor

TORGNÝ LARSSON:

Ordförande, ledamöter, biskopar! Jag yrkar å utskottets vägnar avslag på samtliga motioner men samtidigt att Kyrkomötet beslutar att med anledning av motion 2010:59 ger Kyrkostyrelsen till känna vad utskottet anför.

Motion 2010:10, Rösternas lika värde i kyrkoval, är ju Västeråsproblemet och kan möjligen vara tillämpligt på andra håll också där en nomineringsgrupp har fått väldigt stor utdelning. Vi kan förstå problematiken men menar med hänsyn till Strukturutredningen att det inte är läge nu att se över det. Motion 2010:22, om att införa personval i de lokala kyrkovalen, här vill utskottet erinra om att det i samband med det senaste valet har införts något som blev en kompromiss, alltså ett utökat personvalsinslag. Man kan inte bara kryssa en utan till och med tre personkryss.

När det gäller motionerna 2010:31 och 2010:66 om enklare valsystem tror jag inte att det i och för sig innebär förenkling, men det innebär en omprövning av valsystemet. Frågan har varit föremål för diskussion vid ett antal tillfällen, men vi menar även med hänsyn till det att vi måste avvakta Strukturutredningen. Jag vill också erinra om att skulle man införa indirekta val till stiftsfullmäktige och till Kyrkomötet, innebär det ju också som en bieffekt att då kan man inte ha utjämningsmandat. Det kan kanske vara bra att ha det i minnet.

Då det gäller motion 2010:59, Öppethållande i vallokal under tid för huvudgudstjänst, anser utskottet att det är naturligt som ett huvudalternativ att man inte har röstning under gudstjänsttid. Samtidigt är vi införstådda med den problematik som kan finnas, inte minst i större församlingar och kanske också i mindre. Vi menar med hänsyn till behovet av tillgänglighet att det kan vara rimligt att Kyrkostyrelsen får i uppdrag att se över det.

KARL-GUNNAR SVENSSON:

Ordförande, biskopar och kyrkomötesledamöter! Jag vill börja med att yrka bifall till Irene Oskarssons reservation till förman för motion 2010:22.

I de lokala valen är personkännedom av avgörande betydelse. Därför vill vi göra det möjligt att införa ett nytt valsystem i de lokala valen, ett system som gör det möjligt för en väljare att kunna rösta på de personer som man vill ska finnas med i de lokala kyrkliga organen, oavsett vilken nomineringsgrupp den man vill rösta på tillhör. I dag är det så att man kan kryssa för tre personer och det är jättebra. Det ger ökad valfrihet och det blir personval då. Vi vill öka den möjligheten så att man kan rösta på ännu fler personer. Tanken väcks nämligen, som vi har sett i det senaste valet, när man kan kryssa för tre personer att man skulle kunna rösta på vem som helst bland alla nomineringsgrupper, men då får man ju öka antalet kryss. Det tycker jag skulle vara en viktig del när det gäller personval. Ibland kan det vara så att man vill att en viss person ska vara med i kyrkliga sammanhang, men också ytterligare någon men de tillhör inte samma nomineringsgrupp, alltså kan jag bara välja den ena. Vi tycker att man skulle kunna införa den möjligheten för det är inte möjligt i dag.

Trots en nyligen genomförd demokratiutredning och den pågående Strukturutredningen vill jag yrka bifall till Irene Oskarsson reservation till förman för motion 2010:22.

LENNART KJELLIN:

Ordförande, ledamöter, biskopar! Jag tänker yttra mig när det gäller motion 2010:10 och jag har inget yrkande.

Jag har utnyttjat min rösträtt i nästan alla val i vuxen ålder. Tyvärr missade jag vid något tillfälle i min ungdom att delta i ett kyrkligt val. Jag förstår mycket väl att det inte går att uppnå någon millimeterrättvisa vid fördelning av mandaten efter ett val. Men det som inträffade vid valet till samfälligheten i Västerås förra hösten har jag svårt att acceptera. Där räckte cirka 140 röster till ett mandat för en nomineringsgrupp medan det för en annan grupp krävdes över 500 röster för att få ett mandat. Organisationsutskottet konstaterar också att detta utfall kan synas märkligt, men utskottet tror att liknande fall kan uppstå endast undantagsvis. Den slutsatsen kan man inte med säkerhet dra, anser jag. Utskottet hänvisar frågan till Strukturutredningen och det kan jag acceptera.

Jag har inget yrkande men jag förlitar mig på de män och kvinnor som finns i Strukturutredningen och att man kommer att föreslå mer distinkta ramar och regler.

TORGNY LARSSON (REPLIK):

Ordförande! Jag vill bara informera Kyrkomötet om att i samband med nuvarande kyrkoordnings tillkomst vid millennieskiftet förde vi ett resonemang i utredningen som jag då ledde, Val och indelning, om att man även skulle införa utjämningsmandat på det lokala planet. Hade man infört det, hade vi inte haft de problem som nu har uppstått i Västerås.

TOMAS JANSSON:

Ordförande, ledamöter! Jag yrkar bifall på motion 2010:10.

Det här föranleddes av ett konkret exempel, valet till Västerås kyrkliga samfällighet vid det senaste kyrkovalet, som utföll något absurt. Om tekniken fungerar ska vi på skärmarna få upp en bild över hur valresultatet utföll, det vill säga att POSK erövrade egen majoritet i samfällda kyrkofullmäktige med 23 av 45 mandat på endast 38,9 procent av röstetalet. Däremot fick S, M, C och FiSK, som också erövrade mandat, bara 22 mandat med 58,5 procent av röstetalet bakom sig. I kolumnen längst till höger ser ni vilken skillnad det var på hur många röster som krävdes för att få ett mandat. Till saken hör också att POSK i valet minskade från 46,3 procent till 38,9 procent, men ökade ett mandat och gick alltså till egen majoritet trots att man gick bakåt i valet.

Det är inte riktigt demokratiskt bra när det fungerar på detta sätt. Någoting är fel i valsystemet när det inträffar sådana här effekter. Ingen skugga må falla över POSK, de är inte problemet. Det råkade vara denna grupp som gynnades vid det här tillfället. I ett annat val någon annanstans i Sverige är det någon annan nomineringsgrupp som kommer att gynnas.

Organisationsutskottet föreslår i sitt betänkande avslag på motion 2010:10 och man gör det med motivet att valsystemet har tillkommit genom en bred överenskommelse. Alltså, utskottet säger att här finns inga problem, så här vill Kyrkomötet ha det. Det tror inte jag. Jag tror att det är en oförutsedd effekt av valsystemet som ingen riktigt hade förväntat sig skulle kunna uppkomma.

I det senaste riksdagsvalet blev det ett stort medialt ståhej omkring några tiondels procent som kanske inte föll helt rätt och att det kunde påverka något mandat hit eller dit. Här, mina vänner, handlar det inte om tiondelar av procent, här handlar det om tiotals procent som hamnar på ett tokigt sätt. Det blir ett demokratiskt trovärdighetsproblem för kyrkan, ett problem som vi måste rätta till genom att vi ser över vårt valsystem. Ett sätt att hantera frågan vore givetvis att säga till pastoraten i Västerås eller andra orter att om man går samman till en valkrets – det är nio pastorat i Västerås kyrkliga samfällighet – då löser vi

problemet med nomineringsgruppernas representativitet. Det är alldeles riktigt, men ett annat problem uppstår då i stället, och det är att då kanske pastoraten inte blir så väl representerade. Något pastorat kanske hamnar helt utan representanter i det samfälliga kyrkofullmäktige. Den lösningen är inte riktigt tillfredsställande för då kantrar det över på ett annat sätt. Då ter sig alternativ två betydligt attraktivare, nämligen att man inför ett system med utjämningsmandat också på lokal nivå, precis som vi har det på stiftsnivå och på nationell nivå.

Utskottet säger att vi ska invänta beredningen av Strukturutredningens kommande förslag. Jag tror att det här är en fråga som behöver utredas, och det är möjligt att det är Strukturutredningen som ska titta på den. Om den ska tittas på måste uppdraget också ställas, och det uppdraget ger vi genom att nu inte passivt invänta utan påverka beredningen i frågan. Genom att säga ja till motion 2010:10 säger vi att det här behöver utredas.

TORGNY LARSSON (REPLIK):

Ordförande! Som jag tidigare sa tittade vi på om man kunde införa utjämningsmandat. Problemet i Västerås är deras 7–8 församlingar varav somliga är ganska små. Det är två principer som står mot varandra. Ska varje församling vara representerad? Den andra principen är rättvisa mellan de olika nomineringsgrupperna. När det är små valkretsar, alltså få mandat, så blir det de här effekterna. Man valde för tio år sedan att ha kvar nuvarande princip. Om vi nu fortsätter att tala om Västerås, så vet jag att det pågår diskussioner där om sammanläggning av församlingarna. Vi avvaktar vidare Strukturutredningen, hur ska det se ut på det lokala planet? I utskottet anser vi det rimligt att vi först avvaktar det innan man sedan går vidare. Jag kan också tala om att vi för tio år sedan räknade på utslaget i Göteborg, där vi också kunde se negativa effekter. Men låt oss nu vänta på Strukturutredningen så får vi titta på det sedan.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Jag tror inte att det är läge att sitta och vänta på att alla församlingar i de stora städerna ska slå ihop sig till att bli en enda församling. Jag tror inte ens att det är önskvärt att vi hamnar i den situationen. Vi måste ta tag i den situation vi har och lever med, nämligen att det finns ett antal ställen i vårt land, i stora städer företrädesvis, där det har skapats stora samfälligheter med flera olika ingående församlingar och pastorat. Där behöver vi inte renodla den ena saken av pastoratens representativitet eller nomineringsgruppernas representativitet, utan vi måste hitta någon form av kompromiss som räddar valsystemets trovärdighet.

AGNETA HYLLSTAM:

Ordförande, deltagare i Kyrkomötet! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Jag vill börja med ett exempel. Den 1 januari 2010 gick tre mindre församlingar samman och bildade en ny större församling. Låt oss för enkelhetens skull kalla de tre för A, B och C. Valdagen 2013 kommer man inte att kunna göra som tidigare år i kyrka B, att man efter gudstjänstens slut hälsar välkommen att rösta i vallokalen för då firas den nya större församlingens huvudgudstjänst i kyrka A, en och en halv mil bort. I stället får man be församlingsborna att ta sina bilar, köra hem och sedan komma tillbaka för att rösta när gudstjänsten är klar i huvudkyrkan. Detta måste man göra om man vill följa Svenska kyrkans bestämmelser om att hålla stängt i vallokalen under tid för församlingens huvudgudstjänst, även om denna huvudgudstjänst firas över en mil bort. Jag kommer från Lunds stift, ett stift där det sällan är över en mil mellan kyrkorna. Men hur ska ni göra i de stift

där det är betydligt längre mellan kyrkorna när församlingar slås samman till större enheter med flera kyrkor och församlingslokaler? Ska ni be församlingsborna att köra fram och tillbaka flera mil på valdagen, eller kanske börja trixa med gudstjänsttiderna just tredje söndagen i september? Eller kanske ändra plats för huvudgudstjänsten av en enda anledning, att leva upp till Svenska kyrkans bestämmelser om att vallokalen ska vara stängd under tid för huvudgudstjänsten?

Att ha stängt i vallokalen när huvudgudstjänst firas är en gammal tradition ända från den tid då församlingsstrukturen var någorlunda homogen och gudstjänst i regel firades söndag klockan elva. Den tiden är inte längre. I större städer med flera distriktskyrkor har denna bestämmelse redan diskuterats och lösts på lite olika sätt, men det är inte längre enbart en fråga för stadsförsamlingar utan blir mer och mer en fråga för alla församlingar ju fler enheter som slås samman. Att värna gudstjänsten är viktigt, men om vi ändrar gudstjänsttiderna tredje söndagen i september vart fjärde år så är det inte gudstjänsten som värnas, utan i stället en av Svenska kyrkans bestämmelser. Det kanske inte skulle vara så dumt att fira gudstjänst under pågående val. Fler skulle kunna upptäcka att det händer något i våra kyrkor och kanske rent av passar på att slinka in på gudstjänsten när man ändå är och röstar.

Jag är tacksam över att utskottet har tagit sig in i motionens intention som jag har skrivit. Jag har också det största förtroende för Kyrkostyrelsen och dess förmåga att undersöka hur bestämmelsen bör nå ut i praktiken, som utskottet skriver i sitt svar.

Jag vill alltså yrka enligt utskottets förslag.

PER LINDBERG:

Ordförande, ledamöter och biskopar! Jag yrkar också bifall till utskottets förslag.

Strukturutredningens arbete innehåller ju inte alls valfrågorna, däremot är det självklart så att den lokala strukturen påverkas och kommer att förändras. Vi måste ha den klar innan vi kan fundera över hur ett inomkyrkligt demokratiskt val ska gå till. Att det nuvarande valsystemet är problematiskt har vi nu flera exempel på. En problematik följer ju av att det dessutom är lågt valdeltagande. Det spetsar till problemen vi har berört. Det är också orimligt höga kostnader baserat på det låga valdeltagandet. Det behövs absolut nya tag om den inomkyrkliga demokratin och att utveckla den.

Den viktigaste frågan i det här sammanhanget är den om direkta eller indirekta val, och en hel del av de problem vi ser skulle självklart kunna lösas med ett indirekt valsystem. Jag menar att det i grunden egentligen handlar om kyrkosyn, om vi menar allvar med att det är församlingarna som ska vara utgångspunkten, både för verksamhetsutveckling och demokrati. Då ska vi också ha ett system där församlingarna kan utse representanter på de övriga nivåerna. Vi får då automatiskt en god förankring i stift och kyrkomöte och stärker lojaliteten mellan nivåerna. Vi ger en god grund för att sedan ta emot Kyrkomötets beslut i församlingarna. Allt detta får vi återkomma till när Strukturutredningen är klar och då ska vi ta ett stort grepp om de kyrkliga valen.

ULLA RICKARDSSON:

Ordförande, biskopar och deltagare i Kyrkomötet! Bifall till utskottets förslag.

Det finns många motioner i ämnet val, några med små justeringar. I vår motion 2010:31 vill vi hellre ompröva vårt valsystem och se på organisationer liknande vår, än inte så stora, än att fortsätta att följa ett statligt system. Naturligtvis är den tunga ekonomiska post som valet utgör ett skäl. Förenklingar

som efterlyses av både nomineringsgrupper och väljare är ett annat. Samtidigt måste vi ha ett rättssäkert system.

Utskottet verkar förstå problematiken, eftersom man skriver om Strukturutredningen som måste gå före, och det förstår jag. Kyrkostyrelsen har i enighet i sina besparingsförslag skrivit om avsikten att minska valets kostnader och det är bra, men det blir ändå bara marginellt om vi har samma system. Jag är tacksam för att utskottet håller frågan vid liv genom att tala om att Strukturutredningen kan bereda väg för översyn också av valsystemet. Tacksam också över det särskilda yttrandet som ytterligare förtydligar angelägenheten.

GUSTAF BENGTTSSON:

Herr ordförande, vänner i Kyrkomötet! Vi måste förändra vårt valsystem förr eller senare. Det vi har är dyrt, krångligt och opassande för vår kyrka.

Ja, dyrt är det verkligen. Tidigare i veckan hörde vi från den här talarstolen att kyrkovalet kostar lika mycket som vi under hela mandatperioden sedan lyckas samla in under våra fasteaktioner till nödlidande runt om i världen. Det känns inte riktigt bra. Krångligt är det också. I många församlingar måste man rösta i fyra olika val och samtidigt har vi gjort en blandning av parti- och personval, som gör att man kanske kan sätta så mycket som tolv personkryss, och man måste ta ställning till grupper som många vanliga medlemmar inte alls har kunskap om vilka de är, tyvärr. Samtidigt ska detta göras i en nästan total medieskugga. Det är också krångligt för oss engagerade. Det blir väldigt mycket jobb med ett omfattande pappersarbete, köra ut valsedlar, med mera. Opassande är det också. För en kyrka som har församlingen som sin grundläggande enhet, är det inte bra att genom direkta val till både stift och kyrkomöte riskera att få in personer, partier, grupper utan naturlig anknytning till den lokala församlingen.

Min vision är i stället att vi i framtiden ska ha lokalt förankrade val. Dessa val skulle kunna utföras som renodlade personval, där församlingen är ansvarig för att organisera sammansättning av en lista med personer som önskar ta ansvar i sin församling. Förutom att detta skulle spara enorma mängder träd skulle det också underlätta informationsutbytet med väljarna om församlingen kunde ta ett mer övergripande ansvar. Alla kandidaterna tillsammans – eftersom man står på en gemensam lista – skulle också ha möjlighet att i olika forum presentera sig i församlingsblad, utfrågningar, torgmöten och så vidare. Till stift och kyrkomöte borde vi återgå till indirekta val, precis som motionärerna föreslår. Även detta skulle spara en massa träd och minska krånglet, dessutom skulle det garantera att stift och kyrkomöte verkligen utgår från församlingarna. Jag tänker mig att vi i Kyrkomötet snarare skulle organisera oss i nätverk och grupper för olika frågor, i stället för fasta partier.

Jag tror att det finns många här som delar hela eller delar av den här visionen och många som har ännu bättre idéer för hur vår demokrati ska kunna vitaliseras och hur vi samtidigt ska kunna anpassa oss till minskade ramar. Vi har ju just nu haft en utredning och därför har jag inget yrkande i det här. Jag ville bara framför mina synpunkter.

TORGNÝ LARSSON (REPLIK):

Herr ordförande! Jag vill bara avliva en myt. Det blir inte nämnvärt billigare om vi har två direkta val i stället för fyra. Hela valapparaten måste finnas. Vill vi ha demokrati i kyrkan, vill vi att alla som tillhör Svenska kyrkan och uppnått 16 års ålder ska ha rösträtt, då måste vi ha en organisation för det. Det blir inte nämnvärt billigare med två direkta val i stället för fyra.

STAFFAN HOLMGREN:

Herr ordförande! Jag har inget yrkande.

Jag vill ta upp det som utskottet skriver på sidan 5, att den effekt som framhålls i motion 2010:10 skulle uppstå endast undantagsvis. Men så är det alltså inte. I Göteborg har vi många valkretsar, så det finns många pastorat. Det är när man har många pastorat av olika storlek som det slår så här snett. Jag har efter varje val tittat på hur det slår och då tar jag som ett exempel Folkpartiet, som i alla de senare valen har fått röster i samfälligheten motsvarande ungefär 8–9 mandat i samfällda kyrkofullmäktige, men bara får ett mandat varje val. Vad beror det på? Jo, rösterna fördelar sig mellan de här olika församlingarna och det är bara en församling som får tillräckligt många röster för att få ett mandat. Detta hänger samman med att kyrkoordningen stadgar att varje pastorat obligatoriskt är en valkrets. Hade man haft frihet, som det var före 2000, att lokalt besluta om valkretsar hade man kunnat lösa detta. Det hade Malmö kyrkliga samfällighet gjort fram till 2000 då man bara hade fyra valkretsar. Då kan man få en jämnare fördelning och då får man inte riktigt de effekterna. Nu kan vi hoppas på att antalet församlingar och pastorat blir så mycket färre att det här jämnar ut sig av sig självt.

Utskottet säger vidare att man vill garantera att alla valkretsar får representation, men det finns ingen garanti för det eftersom vi inte har inskränkt valbarhet. Det finns ingenting som hindrar att en nomineringsgrupp har en enda lista i samfälligheten och teoretiskt sett så skulle alla de kandidaterna kunna komma från samma församling eller pastorat. Jag vill vända mig emot den skrivning som finns i utskottsbetänkandet. Det här är en ganska stor fråga, för den har också att göra med hur man ser på samfälligheternas roll. Om det är så att det är medborgarna som i dag ska ha direktinflytande, eftersom man fattat beslut om uttaget av kyrkoavgift där, eller är det att se som församlingarnas representanter. Det har vi haft många diskussioner kring. Jag vill bara säga att det här inte är något unikt för Västerås kyrkliga samfällighet, som det har kommit att bli i utskottets skrivning.

THÉRÈSE ENGDAHL:

Ordförande! Jag har inget yrkande, men jag känner att jag vill skicka med Kyrkostyrelsen och utskotten ett litet råd. Det har slagit mig, och i synnerhet nu i samband med motion 2010:59 där det är särskilt tydligt, att det genomgående är så att samtliga utskott avslår samtliga motioner. I just det här fallet med motion 2010:59 står det att utskottet föreslår att motionen avslås men vill ge Kyrkostyrelsen till känna vad utskottet anför med anledning av motionen, det vill säga i princip bifaller man motionen men man skriver att man avslår den. Det blir ett dubbelt budskap och det känns inte så bra för motionärerna att jämt få avslag när man trots allt delar intentionerna i motionerna.

Jag skulle vilja skicka med ett förslag till Kyrkostyrelsen och utskotten att i fortsättningen kanske använda formuleringen ”att anse motionen besvarad”. Det blir ett trevligare tecken för dem som skrivit motioner att utskotten tar emot motioner, för man vill väl ändå att ledamöterna ska motionera. I något enstaka fall så gör det ju ingenting om man faktiskt bifaller en motion också.